

Regio Deal Het Hogeland - Dé Dorpendeal -

Brede Welvaart

Misschien gaat het om
op dagen niet anders dan deze
op klaarlichte dag zo onbegrensd
te dromen en met een zachte glimlach
een onbekende groeten op straat
en bedenken dat je geluk
meestal vindt in de momenten
in de dingen die we delen

Misschien gaat het om
Luchten waarin je de sterren kunt zien
of de touwtjes door de brievenbus trekken
vrienden, familie, onze mensen altijd dichtbij
onmogelijk eenzaam zolang we elkaar
kunnen vinden

Misschien gaat het om

nee

hoor ons als we zeggen
op alle dagen niet anders dan deze
zal de visie van vandaag
het uitzicht van morgen zijn
en laten we erin leven
in ware tevredenheid
zorgen in onmeetbare liefde
bouwen in onbegrensde geborgenheid
aan het voorland van de kinderen
ja van de kinderen
hun toekomst

Myron Hamming
Stadsdichter van Groningen

*Bekijk hier het spoken word van
Myron Hamming over brede welvaart.*

Het Hogeland, gelegen in het Noorden van de provincie Groningen, is een fusiegemeente van de voormalige gemeenten Bedum, Winsum, Eemsum en De Marne (2019). Met de fusie is een flinke opschaling bereikt: qua oppervlakte is Het Hogeland met 907 km² nu de tweede gemeente van Nederland. Met 101 inwoners per vierkante kilometer staat Het Hogeland op plek 327 van de 342 gemeenten qua bevolkingsdichtheid (in de Randstad is dit gemiddeld 4000 inwoners per vierkante kilometer).

Wat ons bijzonder maakt zijn onze 52 dorpen. Elk eigen en anders en geen één met meer dan 10.000 inwoners. De grote dorpen bieden de voorzieningen die de kleine dorpen niet hebben. Zo zijn onze dorpen letterlijk en figuurlijk bloeiende leefgemeenschappen. De saamhorigheid en samenredzaamheid in onze dorpen zijn van oudsher groot.

Dat is echter geen blijvend gegeven. Ontwikkelingen als vergrijzing en verschraving van voorzieningen hebben een groot effect op de saamhorigheid en samenredzaamheid. In het wapen van onze gemeente staat “ex undis”, uit de golven. Dit is tekenend voor de mentaliteit in Het Hogeland. We laten ons niet door tegenslagen uit het veld slaan. Zoals we ook na de bevingen ellende opnieuw hebben laten zien. Overigens ook in het besef dat dit soms behoorlijke inspanningen en offers vergt. Die uitdagingen gaan we aan.

Bovendien staat Het Hogeland voor een aantal grote sociaal-economische (en ook ruimtelijke) transitie en transformaties. We staan aan de vooravond van geheel nieuwe ontwikkelingen, zoals de uitbreiding van de Eemshaven en de energietransitie (wind op zee). Het Hogeland vormt als het ware meer en meer het stopcontact van Nederland. Een aloude inkomstenbron in Het Hogeland, namelijk de visserij, staat de komende tijd onder druk. Daarnaast vormen de mensen die werkzaam zijn in de zorg in Het Hogeland in toenemende mate een schaars goed. Wij willen dat meer mensen vanuit onze regio meer van deze veranderingen mee kunnen profiteren c.q. op in kunnen spelen.

Daarom is er een coöperatieve coalitie vanuit Het Hogeland ontstaan die de kwaliteit van leven, wonen en werken oftewel de brede welvaart in de dorpen in Het Hogeland substantieel wil verbeteren. Voor deze coöperatieve coalitie is een Regio Deal een mooie opmaat om de komende decennia verder aan de slag te gaan. Of zoals we ‘op’ Het Hogeland zeggen: ‘dij nait wil dieken, mout wiken’ (wie geen dijken wil bouwen, wordt overspoeld).

Onze focus voor de Regio Deal ligt wat ons betreft op de dorpen in Het Hogeland. We willen het dan ook betitelen als “Dorpendeal Het Hogeland”. Dit is vrijwel gelijk aan de Dorpendeal die nu in Gelderland geldt: ‘In een Dorpendeal maken Gelderse inwoners, gemeenten, ondernemers, maatschappelijke organisaties en provincie Gelderland nieuwe afspraken om samen te werken aan de (sociale) verbondenheid van een wijk of dorp. Een Dorpendeal is bedoeld om gedeelde belangen en behoeftes in beeld te brengen en een gezamenlijke agenda te benoemen.’ Dat is ook wat wij in Het Hogeland beogen, en willen verbreden naar (de kwaliteit van) wonen, werken en leven.

Via strategische dorpsplannen en een samenhangende aanpak in de dorpen willen we zowel het perspectief van de Hogelandster als dat van de Hogelandster dorpen aan elkaar verbinden. Groots in kleinschaligheid.

De coöperatieve coalitie Het Hogeland

De volgende partijen committeren zich voor de komende jaren aan inspanningen om de Brede Welvaart in dorpen van Het Hogeland substantieel te verbeteren:

- Gemeente Het Hogeland, een samenvoeging van de gemeenten Bedum, De Marne, Winsum en Eemsum waarin ook een SW organisatie (nu Ontwikkelplein) is opgegaan.
- Het Ondernemersplatform Het Hogeland is de gesprekspartner voor de gemeente over ondernemerszaken in Het Hogeland. Hierin zijn alle ondernemersorganisaties vertegenwoordigd.
- Samenwerkende Bedrijven Eemsdelta (SBE), meer dan 120 bedrijven uit de sectoren Industrie, Energie, Havens/Logistiek en Zakelijke/ Industriële Dienstverlening zijn lid.
- Gebiedscoöperatie Het Hogeland: een samenwerkingsverband met als doel om de best denkbare leef-, leer- en werkomgeving te creëren voor iedereen in Het Hogeland. Het gaat om de domeinen overheid, onderwijs, ondernemers en omgeving.
- Lokaal Educatieve Agenda (LEA): een samenwerkingsverband tussen gemeente, kinderopvang, schoolbesturen, GGD en Kansrijke Groningers (= toekomstproof onderwijs, gelijke kansen voor alle leerlingen en een goede aansluiting op de-toekomstige- arbeidsmarkt).
- Groninger Dorpen: de koepel van alle buurt- en dorpshuizen en dorpsorganisaties in de provincie Groningen. Groninger Dorpen versterkt de leefbaarheid in dorpen, ondersteunt bewonersinitiatieven met kennis en advies en behartigt hun belangen. Bekend is bijvoorbeeld het netwerk zorgzame dorpen.
- Mensenwerk Hogeland, maatschappelijk werk en welzijnswerk, jeugd- en jongerenwerk en individuele cliëntondersteuning in Het Hogeland.
- Instituut voor Publieke Waarden (IPW): het IPW doet actieonderzoek, zet publieke ondernemingen op en ontwikkelt kennis.
- De Aletta Jacobs School of Public Health – een samenwerkingsverband tussen de Rijksuniversiteit Groningen, het UMCG, de Hanzehogeschool Groningen en NHL Stenden Hogeschool – is de trotse vaandeldrager van healthy ageing in Noord-Nederland.
- Regionale Informatie- en Expertise Centra (RIEC), die als doel heeft de maatschappelijke tegenkracht voor criminele ondermijning te versterken (RIEC speelt met name een rol op de achterhand).
- De provincie Groningen staat achter dit voorstel maar is geen (financieel) participant in dit geheel.

Dit zijn de partijen die zich juist op de centrale opgaven van de Dorpen Deal begeven of die een ontwikkelende rol kunnen vervullen, zoals Groninger Dorpen, het IPW en Aletta Jacobs. Van deze partijen hebben wij ondertekende intentieverklaringen voor deelname aan de Regio Deal Het Hogeland, die wij desgevraagd als bijlagen kunnen sturen.

Regionale opgaven

Om te bezien hoe we de Brede Welvaart willen verbeteren, zullen we eerst scherp in beeld moeten hebben wat de stand van zaken van de brede welvaart is. Alleen dan kunnen we een gezamenlijke koers uitzetten.

Uit onder meer CBS-gegevens en het rapport *Elke Regio Telt!* blijkt dat de brede welvaart situatie in Het Hogeland (sterk) afwijkt van de rest van Nederland. Op een groot aantal brede welvaartsindicatoren scoort onze gemeente laag tot zeer laag in vergelijking met de andere Nederlandse gemeenten. Wij hebben daarom in het kader van deze propositie een analyse laten uitvoeren door Sociaal Planbureau Groningen om te achterhalen waar onze gemeente vooral afwijkt van het landelijke en het regionale beeld. En vooral ook om te bepalen waar onze prioriteit c.q. focus op kan liggen in verband met de inzet op de verbetering van de Brede Welvaart.

Het onderzoek laat zien dat er vier punten zijn die een zeer grote impact hebben op de Brede Welvaart c.q. kwaliteit van wonen, werken en leven in Het Hogeland. Ze zijn ook het meest opvallend ten opzichte van het landelijk en ook wel Noordelijke gemiddelden:

1. **De sociaal-economische positie van Hogelandsters ligt structureel beduidend lager dan in de rest van Nederland.** Op het gebied van inkomen, opleiding en werkverleden behoort onze gemeente tot de slechtst scorende gebieden van Nederland. De impact hiervan op brede welvaart is niet te onderschatten: alleen al de opleidingsachtergrond van inwoners bepaalt in belangrijke mate hoe het gaat met hun gezondheid, welzijn, veiligheid en tevredenheid met wonen en werken.
2. **Het aanbod aan basisvoorzieningen in het Hogeland verschaalt.** Het aanbod van voorzieningen die cruciaal zijn voor onder meer de gezondheid, het welzijn en de veiligheid van inwoners, raken steeds meer gecentraliseerd en opgeschaald. Daardoor neemt de toegankelijkheid en bereikbaarheid van deze voorzieningen zienderogen af. Zo verdwijnen er sinds een aantal jaren steeds meer huisartsenposten. En Het Hogeland is nu een van de weinige regio's waar niet iedere inwoner binnen drie kwartier bij een ziekenhuis kan zijn - met soms fatale gevolgen. De gemiddelde afstanden voor primaire levensvoorzieningen, zoals een supermarkt, zijn veel groter dan in de rest van Nederland. Zo moeten inwoners van Lauwersoog gemiddeld genomen 9,2 kilometer reizen voor het doen van hun boodschappen.
3. **De arbeidsmarkt en zorg binnen Het Hogeland staan onder bijzondere druk door een zeer sterke vergrijzing.** In het Hogeland wonen relatief veel ouderen; het aandeel 65-plussers is met 25% sterk hoger dan het landelijke en provinciale gemiddelde (respectievelijk 20% en 21%). De prognoses van de grijze druk zijn: Het Hogeland: 47% in 2023 -> 65% in 2040 en NL: 35% in 2023 -> 47% in 2040. Dit is substantieel afwijkend! Daarmee neemt de druk op de zorg en de arbeidsmarkt sterk toe. Ook zal het mantelzorgpotentieel sterk afnemen.
4. **Ondermijning door criminele organisaties is een toenemend probleem.** Verschillende factoren zorgen voor een voedingsbodem voor criminele activiteiten in Het Hogeland. Hierbij valt te denken aan het anonieme uitgestrekte gebied, een relatief groot aantal risicolocaties (zoals bedrijventerreinen, agrarische bedrijven, zeehavens), een relatief dunbezette politiemacht en forse economische achterstanden. Vooral de aanwas onder jongeren in Het Hogeland baart zorgen (er zijn naar schatting 350 risicojongeren in Het Hogeland).¹

Op deze punten is er geen rooskleurig beeld van de brede welvaart in Het Hogeland. Daarbij is het belangrijk om te vermelden dat deze cijfers niet volledig recht doen aan de problemen die spelen in vooral het noordelijk deel van de gemeente. De brede welvaart in het zuidelijke deel (rondom Bedum en Winsum) is juist ietwat bovengemiddeld en verhult daardoor dat de situatie in de noordelijke schil - het eigenlijke Hogeland - nog problematischer is dan de gemiddelde cijfers al doen vermoeden.

Bovenstaande punten zijn gebaseerd op een fundamenteel en zeer illustratief onderzoek op de specifiek de situatie van de Brede Welvaart op Het Hogeland van het Sociaal Planbureau Groningen (september 2023). Dit vindt u: [hier](#).

Verbeterpunten

Op basis van deze analyse zijn de volgende verbeterpunten te constateren:

---

¹ E. van der Torre en P. Tops et. al. Ondermijning in het Ommeland (2023).

- **Sociaal-economisch:** zit er vooral in de noordelijke schil van onze regio een opgave tot verbetering van opleiding, werk en inkomen (SES). De kansen die uitbreiding van de Eemshaven en de energietransitie kunnen nog beter worden verzilverd voor de inwoners van Het Hogeland. Meer kansen voor jongeren op een toekomstperspectief in Het Hogeland.
- **Samenredzaamheid:** de verschraling en opschaling van voorzieningen en vergrijzing van Het Hogeland zet zich voort. Samenredzaamheid vormgeven gaat voorbij aan de meer 'simpele' opties als: 'u redt zichzelf prima' of 'de overheid lost het wel op'. Dit vraagt om maatregelen dicht bij huis en direct gericht op inwoners. En vereist een nieuw samenspel tussen betrokkenen op de dorpse schaal van Het Hogeland.

Voor de Regio Deal en een nadere uitwerking daarvan hebben wij - in het verlengde van de verbeterpunten, de volgende doelen/ streefbeelden:

1. **Er doen meer mensen mee op Het Hogeland; er zijn meer mensen met een passende opleiding, werk en een navenant inkomen; de sociaal-economische positie van Het Hogeland ligt tenminste op een gemiddeld Nederlands niveau.**
2. **De samenredzaamheid in Het Hogeland is aanzienlijk versterkt, ondanks de vergrijzing weten we het op Het Hogeland goed samen te rooien. Het onderlinge vertrouwen is groot. Het Hogelandster gezondheid- en geluksgevoel is in 2040 vermaard in Nederland.**

We beseffen heel goed dat het eerste doel goed kan worden gemeten, voor het tweede doel is dat wat lastiger (want kwalitatiever). Tegelijk raakt het tweede doel naar onze indruk wel wat Brede Welvaart beoogt: het gaat niet alleen om de kwantiteit maar vooral om de kwaliteit van wonen, werken en leven.

De Regio Deal zien wij als een aanjager. Het realiseren van bovengenoemde doelstellingen zijn processen van lange adem. En vergt ook een langjarige inzet en commitment. Wij zien de Regio Deal als een voorsorteren en ook als een kickstart van Nij Begun dat 30 jaar behelst.

Naadloze aansluiting Sociale Agenda Nij Begun

We zien een vrijwel naadloze aansluiting van onze doelstelling en zoals geformuleerd voor de Sociale Agenda van Nij Begun (Bespreeknotitie EZ 6 september 2023):

“De agenda krijgt een duidelijke focus met meetbare doelstellingen en bijbehorende indicatoren die bijdragen aan de brede welvaart in Groningen en Noord-Drenthe. **De agenda moet er aan bijdragen dat het voormalige gaswinningsgebied binnen één generatie tenminste op het landelijk gemiddelde scoort op belangrijke indicatoren van brede welvaart, zoals: een goede uitgangspositie op de arbeidsmarkt, opleidingsaanbod, bestaanszekerheid, schooluitval, tevredenheid met het leven en ervaren gezondheid. De precieze doelen worden samen met inwoners, organisaties en overheden in de regio vastgesteld.** De agenda kent vier speerpunten:

- 1) verbeteren van de (mentale) gezondheid,
- 2) vergroten van de leefbaarheid en de sociale cohesie,
- 3) kansen voor kinderen, jongeren en de volgende generatie,
- 4) arbeidsparticipatie & armoedebestrijding”

Het zit niet in onze natuur om af te wachten, we willen daar nu (verder) mee aan de slag.

De aanpak

De voorgestelde samenhangende aanpak die hieruit voortvloeit is ambitieus. We willen echter ook realistisch zijn. De aanpak moet behapbaar zijn. Niet alles kan, en zeker niet alles tegelijk. Wij zien de volgende drie programmalijnen voor ons.

Programmalijn 1. krachtige dorpskernen op Het Hogeland

We zien hier als opgave om de samenredzaamheid vorm te geven, ook in reactie op de verschaling en opschaling van de voorzieningen op het gebied van wonen, werken en leven. We willen het samen zien te rooien. Wat is daar voor nodig, ook op het gebied van de voorzieningen?

Dit vergt maatwerk, want de dorpen op Het Hogeland zijn erg verschillend. Zuidwolde is geen Uithuizen en Lauwersoog is geen Onderdendam. Dit vergt een doorvertaling van de streefbeelden naar de toekomstige kwaliteit van wonen, werken en leven op dorpsniveau. Bij onze focus op samenredzaamheid beginnen we met de dorpen die - volgens de analyse van Sociaal Planbureau Groningen - een aanpak het hardst nodig hebben. Daarin willen wij nadrukkelijk de link leggen tussen de Dorpendeal en de Regio Deal Regiocentra. Die zijn complementair aan elkaar. Bij de Regionale Kernen ligt de nadruk op de fysiek ruimtelijke kwaliteiten. In de Dorpendeal gaat het primair om het sociale. We willen ze nadrukkelijk op elkaar afstemmen. En dit geldt ook voor de zogenoemde Town Deal, wat een gebiedsgerichte aanpak voor het Reitdiepgebied 'Stad tot Wad' behelst. In het kader voor Nij Begun (Sociale Agenda) is (en komt) er geld voor- het in stand houden van- voorzieningen. Dit moet nog nader worden uitgewerkt en kan mooi sporen met de Dorpendeal.

Vooraf in en rondom Uithuizen staat de Brede Welvaart het meest onder druk, dus daar willen we zo spoedig mogelijk mee beginnen. Daar ligt een raakvlak met de potentiële Regio Deal over de regiokernen, De dorpen die behoren tot de wijken direct tegen de Waddenkust aan staan wat ons betreft als eerste op de rol. De sociaal-economische achterstand is hier immers het grootst.

In het Hogeland is al het nodige in gang gezet. En daar willen wij bij aansluiten. Een voorbeeld is de regiovisie De Marne waarin al concrete ervaring wordt opgedaan wat een strategisch dorpsplan behelst. Het is niet altijd nodig om ergens (op)nieuw mee te beginnen. Er bestaan immers al volop goede initiatieven zoals in en rondom Leens, Onderdendam, Baflo en Rasquert.

Wij willen dit echter niet bij voorbaat met dichtgetimmerde plannen en oplossingen komen. Het is juist zaak aan te sluiten bij wat de Hogelandsters zelf willen (en daar bij aansluiten). De dorpsplannen moeten bij uitstek geen beleidsmaatregelen zijn, integendeel, want waarschijnlijk wordt de samenredzaamheid dan in de kiem gesmoord. Juist de betrokkenheid van in de eerste plaats de inwoners maar ook het Instituut van Publieke Waarden en de Groninger Dorpen is er op geënt dat het vormgeven van samenredzaamheid van onderop gebeurt.

We willen op het gebied van de samenredzaamheid wél met een aanbod komen richting de dorpen. We willen een samenhangend aanbod van gerichte vormen van dorpsondersteuning in-mogelijk- alle vijftig dorpen. Daarbij gaat het om de koppelkansen tussen formele en informele zorg, mede in combinatie met de gezondheidshuizen die vanuit de Baanbrekers van het Nationaal Programma Groningen in gang worden gezet. Dit geeft de mogelijkheid tot bijvoorbeeld een multifunctionele zorg- en ontmoetingsplaats binnen dorpskernen. Dit faciliteert ontmoeting en verbinding tussen verschillende bevolkingsgroepen. Zo kan de kloof tussen formele zorg en het sociaal domein en informele zorg verder gedicht worden en wordt samenredzaamheid gestimuleerd.

We hebben hier al eerste positieve ervaringen mee opgedaan in onze gemeente, specifiek in Onderdendam en Ulrum. De dorpsondersteuner werkt écht bewezen preventief! Dit is samenredzaamheid in de praktijk. Het mes snijdt daar aan meerdere kanten, een verhoogd

welbevinden (c.q. minder eenzaamheid) en sociale samenhang in de dorpen en een aanzienlijk lager beroep op zorg en welzijn. Onderzoek naar dorpsondersteuning in het Groningse Wedde leert dat het alleen al een behoorlijke beroep op de huisarts voorkomt (en wel 38 euro per inwoner).² Dit dempende effect op zorggebruik is zeer welkom met de dreigende tekorten in de zorg en de grijze druk. De dorpenaanpak is een coproduct van gebiedscoöperatie, dorpsondersteuning en het ontwikkelplein. Dit is nadrukkelijk een aanbod, het primaat voor het bepalen van de inzet daarvan ligt bij de dorpen zelf.

Het gaat dus wat ons betreft om maatwerk per dorp en daarmee de behoefte van de inwoners. Voor tal van zaken die mogelijk uit de dorpsplannen naar voren komen zoals- we doen een greep- mobiele huisartsenpost, leer- en werkplekken in een -vernieuwd- dorps huis, vervoersarmoede hebben wij in de Regio Deal een bedrag opgenomen om bij wijze van spreken 'laaghangend fruit' mogelijk te maken.

Voor zaken die om substantieel grotere investeringen vragen (en dan kunnen we het bovenstaande rijtje vrijwel geheel opnieuw opsommen) hebben wij dit nog niet kunnen doen. Niet alleen zouden we dan op de uitkomsten van de dorpsplannen vooruit lopen, het gaat om dermate grote investeringen dat ze het bestek van de huidige Regio Deal onmiddellijk zouden overvragen. Vanuit onze eigen beleid gericht op de transformatie van het Sociaal Domein- gericht op het versterken van de samenredzaamheid en 'het voorliggend veld'- bestaan die mogelijkheden er (als het gemeentefonds dit tenminste mede mogelijk blijft maken). En wij zien met name aanknopingspunten voor een vervolg in het kader van de Sociale Agenda Nij Begun en/of Nationaal Programma Groningen.

Programmaliijn 2. kansrijke Hogelandsters.

Wij willen Hogelandsters met een (grote) afstand tot de arbeidsmarkt meer mogelijkheden bieden om zich te ontwikkelen. Het gaat hierbij om het om-, bij- en herscholen van on(der)benut arbeidspotentieel, vanuit het gedachtegoed van een leven lang ontwikkelen. Temeer omdat Het Hogeland zich in het brandpunt bevindt van ontwikkelingen zoals de energietransitie en de uitbreiding van de Eemshaven. Hierdoor gaan zich waarschijnlijk weer meer -jonge- mensen vestigen in Het Hogeland. Daarnaast is er ook een nut en noodzaak (gezien de vergrijzing) om de zorgsector in onze regio op peil te houden. Daar willen we meer mensen vanuit onze regio laten profiteren.

Naast het doorlichten en opnieuw richten van de bestaande leerwerkvoorzieningen wordt ook systematisch ingezet op het (onder)zoeken van nieuwe mogelijkheden. Hierbij moet worden gedacht aan de mogelijkheden om de lokale economie en de vitalisering van dorpen te ondersteunen. Bijvoorbeeld in het mogelijk maken van informele hulp, of door te voorziening in diensten die nu soms onvoldoende beschikbaar zijn; vervoer, tuinonderhoud of beheerdersfuncties. Tal van aspecten waar Ontwikkelplein Het Hogeland een rol in zou kunnen spelen en daarmee de leefbaarheid van dorpen versterken en het mogelijk maken dat bijvoorbeeld ouderen langer thuis kunnen blijven wonen.

Een mooi voorbeeld uit de huidige praktijk van Ontwikkelplein het Hogeland is ook het Wijkleerbedrijf De Hoven. Waarbij deelnemers worden ontwikkeld en opgeleid voor de zorg, op locatie én met een direct en duurzaam perspectief op werk. Als een initiatief van de gemeente, zorginstelling De Hoven en het Alfa college. Een dergelijke aanpak kan ook voor andere organisaties (waaronder de gemeente) en voor de dorpen plaatsvinden. Waarbij vanuit behoeften onderzocht wordt wat wij daarvoor zouden kunnen betekenen.

We hebben een paar jaar geleden een maatschappelijke kosten-batenanalyse van leerwerktrajecten laten maken door BMC. De conclusie hieruit was al volgt: "Een positief maatschappelijk rendement wordt veroorzaakt door besparingen op uitkeringen, het verkrijgen van een startkwalificatie of een passende opleiding, en reductie van schulden en zorgvragen. De maatschappelijke baten landen met

---

² 'Evaluatie van de Dorpsondersteuner' White Paper Aletta Jacobs School of Public Health (2020)

name (afhankelijk van de doelgroep) bij de gemeente, zorgverzekeraars en het UWV.”³ Met andere woorden; dit is een behoorlijk impuls voor de versterking van de brede welvaart.

Programmalijn 3. Op het juiste spoor!

We willen extra inzetten op een brugfunctie tussen jongeren die dreigen te ontsporen en trajecten op weg naar school en/of werk. Mede door het rapport Ondermijning in het Ommeland⁴ is inzicht gegroeid in de uitwerking van een enorm buitengebied en lange kustlijn. En is het besef gekomen dat dit vraagt om een fikse investering in de capaciteit van zowel beleid, regie als uitvoering (extra boa's). Vanuit de gemeente is en wordt hier een behoorlijke inhaalslag gemaakt. En uiteraard zou extra politiecapaciteit in dit verband wenselijk zijn.

De Regio Deal biedt voor ons de mogelijkheid om juist aan de preventieve kant te investeren. We richten daarbij vooral onze focus op de aanzuigende werking van het zwarte circuit op jongeren in een isolement. Dit willen we keren. We starten het NEET-project ('Pak je Kans'), gericht op jongeren waar geen zicht op is en die geen werk of scholing volgen. Het idee is: opsporen en weer op het juiste spoor zetten.

Dit is een nadrukkelijk onderdeel van de verbreding van de leerwerktrajecten van het Ontwikkelplein. Dit kan escalatie of ontsporing voorkomen en - nog belangrijker - jongeren extra participatiekansen en een beter toekomstperspectief bieden. Juist het binden en boeien van jongeren aan Het Hogeland vormt een belangrijk onderdeel, ook in samenhang met de andere programmalijnen.

Hierbij maken wij graag gebruik van de kennis en advies van het Regionale Informatie- en Expertise Centra (RIEC), die als doel heeft de maatschappelijke tegenkracht voor criminele ondermijning te versterken. De expertise van het RIEC zit vooral in zaken als preventie voor een 'jonge aanwas' en cybercriminaliteit.

Crossovers

De programmalijnen vormen als het ware de staande lijnen van de Regio Deal. De programmalijn krachtige dorpskernen met de strategische dorpsplannen en de samenredzaamheid in Het Hogeland. De programmalijn kansrijke Hogelandster met een leven lang ontwikkelen om de aansluiting in sociaal-economische zin mede mogelijk te maken. En tenslotte de programmalijn op het juiste spoor, waardoor risicojongeren in de Hogelandster samenleving geïntegreerd blijven.

Het belangrijkste en tegelijk ook de kern- en de 'plus' van de Regio Deal is dat we daar cross-overs in willen bereiken. En wel die cross-overs die er voor zorgen dat er samenhang en focus plaatsvindt 'dicht bij huis' en door en voor de inwoners zelf en die voor de kleinschalige bedrijvigheid wat kunnen betekenen. Groot in kleinschaligheid, dat past bij Het Hogeland.

Bij het opstellen van de Regio Deal hebben we juist ook de samenhang- die crossovers- als uitgangspunt genomen. Betrokken vanuit verschillende hoeken kwamen via snelkookpanssessies en via een gezamenlijke bijeenkomst (ook in aanwezigheid van BZK) tot:

- de strategische dorpsplannen omspannen fysiek én sociaal, systeem- én leefwereld;
- de leerwerktrajecten willen we juist in de dorpen laten plaatsvinden door een combinatie van leerwerktrajecten én (praktische) hulpdiensten in de dorpen voor de inwoners;
- de dorpsondersteuners zijn mensen die formele én informele zorg aan elkaar knopen om daarmee de sociale samenhang in de dorpen te versterken én het beroep op de formele zorg te verminderen;
- veiligheid en ondermijning vraagt om repressie én preventie.

---

³ Businesscase Model Leer Werkbedrijf Werkplein Ability (BMC 2021)

⁴ E. van der Torre en P. Tops et. al. Ondermijning in het Ommeland (2023).

Dit lijstje is nog niet compleet. Juist bij de verdere uitwerking willen we de onderlinge wisselwerking blijven stimuleren. En daar komen ongetwijfeld zaken uit naar voren, waar wij nu nog niet aan gedacht hebben. Bovendien dwingen de dorpsplannen ook daartoe. Inwoners denken vanzelfsprekend niet in programmalijnen. Daarom willen we doorlopend ruimte inbouwen en ook samenhang in de uitvoering van de Dorpen Deal blijven aanbrengen.

In onze werkwijze willen wij ons laten inspireren door de Doorbraakmethode, zoals die met name door het IPW is ontwikkeld. Het IPW wil een actieve rol spelen in het aardbevingsgebied als de onze. Het gaat uit van het idee dat er soms een uitzondering op de regel nodig is: een doorbraak. Dit schept ruimte. Daardoor ontstaat ook weer ruimte voor een verhoogde inzet op de meest kwetsbare Hogelandsters.

Eén ding weten we zeker: de Hogelandster zit-mede na de aardbevingsperikelen- niet te wachten op gouden bergen. Het is “nait soezen, mor down” (niet zeuren, maar doen). Men verwacht een eerlijke en oprechte aanpak, eentje die niet belooft maar er toe doet, zonder poeha.

De Regio Deal biedt de mogelijkheid om juist- in aansluiting op Nij Begun- alvast een bodem te leggen door middel van een aanpak die bottom up ontstaat die de kleinschaligheid waardeert, opzoekt en ondersteunt. In de overtuiging dat dit op de lange termijn de meeste zoden aan de dijk zet die Brede Welvaart heet.

Financiën

Programmalijn	Rijksbijdrage	Cofinanciering
<i>1. krachtige dorpskernen op Het Hogeland</i>	4.300.000	6.117.600
<i>2. kansrijke Hogelandsters</i>	3.300.000	2.535.684
<i>3. Op het juiste spoor!</i>	2.000.000	900.000
<i>Werkwijze</i>	1.000.000	750.000
<i>Projectorganisatie</i>	1.500.000	2.212.500
Totaal	12.100.000	12.515.784

49,16%

50,84%

In deze begroting zijn aan de linkerkant de bedragen opgenomen die een doorvertaling zijn van de activiteiten die wij willen doen in het kader van de Regio Deal. De Regio Deal activiteiten zijn aanvullend, een plus. Aan de linkerkant zijn de gelden opgenomen die de cofinanciering vormen, dus aanverwante activiteiten die wij vanuit Het Hogeland al bekostigen.

Op deze punten is nu, in deze fase, al een keiharde garantie dat we dat ‘op het kleed kunnen’ leggen. Wij doen dus geen beroep op de ‘hardheidsclausule’ ondanks dat wij een kwetsbare regio zijn.

(Kamerbrief juli 2023: 'Kwetsbare regio's kunnen beargumenteerd afwijken van de 50% cofinanciering'). Dit zegt iets over de wil hier een succes van te maken door de betrokken partijen. Continueren zal deels gebeuren in onze lokale programma's (bijvoorbeeld transformatie sociaal domein) en richting met name de Sociale Agenda van Nij Begun, een investeringsprogramma dat zich, zoals bekend, over dertig jaar uitstrekt.

Organisatie/ governance

De hoofdaanvrager van het geheel is de gemeente Het Hogeland. Tegelijkertijd willen wij in het hele proces zoveel mogelijk werken op basis van samenwerking en consent. Qua governance gaat het om de volgende driedeling:

1. Stuurgroep Regio Deal Het Hogeland, met daarin de voorzitter van de gebiedscoöperatie, een directeur van Mensenwerk Hogeland, het ministerie, een bijzonder hoogleraar Brede Welvaart en kansen(on)gelijkheid (tevens werkzaam bij CMO STAMM), Vereniging Groninger Dorpen, en een directeur van de gemeente Het Hogeland. Hier ligt de eindverantwoordelijkheid. De Stuurgroep stuurt op de hoofdlijnen en komt daarvoor 3 à 4 keer per jaar bij elkaar.
2. Kerngroep Regio Deal Het Hogeland. De kerngroep is verantwoordelijk voor de dagelijkse gang van zaken en vormt de aanjager van de Regio Deal. Vanuit deze partners worden een vijftal mensen aangewezen voor het kernteam. Het kernteam committeert zich aan de doelen van het programma en gaat daarmee gezamenlijk aan de slag. Het kernteam stuurt de aan te stellen programmamanager Regio Deal aan. De programmamanager is als het ware de spin in het web van de Regio Deal. Het kernteam en de programmamanager bezien de ontwikkelingen van het programma, stemmen af en sturen waar nodig bij. De programmamanager is verantwoordelijk voor realisatie van programmadoelen en projectresultaten. Daarnaast zorgt de programmamanager samen met de leden van het programmateam en de partners voor samenhang in de activiteiten van het programma door middel van een goede *project startup*. Vanuit de partners zijn er diverse afgevaardigden die plaatsnemen in het programmateam. Het programmateam voert het programma samen met partners en inwoners uit. Gezamenlijk ontwikkelen, starten en evalueren zij diverse pilots, experimenten en projecten.
3. Het programmateam Regio Deal is verantwoordelijk voor de sturing en monitoring van de afspraken die met de deelnemende partners worden gemaakt. Het team staat onder leiding van de programmanager. Vanuit het Programmateam worden ook de voortgangsrapportages richting Stuurgroep en Rijk opgesteld. Er wordt gekozen om medewerkers van de verschillende organisaties (zowel overheid als niet-overheid) vanuit de 'eigen' organisaties te laten werken aan deze regionale opgave. Om het werken aan (regionale) projecten te faciliteren, worden de gemaakte uren vanuit het programmabudget vergoed. Voor de uitvoering van projecten kan dit in de projectbudgetten worden meegenomen. Voor de indirecte overheadkosten gaat dit uit het programmabudget.

Organisatie

Een quadrupel helix-verband leent zich goed om bovengenoemde samenwerking vorm te geven. Hiermee bundelen we expertise en denkracht. Iedereen die in cofinanciering bijdraagt, denkt, beslist en werkt mee, in de stuurgroep en in de bemensing van de projecten.

Er is-door Jo Bos- een vorm van programmatisch creëren binnen Het Hogeland geïntroduceerd. Bij een go van de kant van het Rijk kunnen wij op een geëigende manier met de betrokken partners tot een programmaplan Regio Deal komen.

De programmamanager zorgt samen met de leden van het programmateam en de partners voor samenhang in de activiteiten van het programma door middel van een goede *project startup*. Vanuit de partners zijn er diverse afgevaardigden die plaatsnemen in het programmateam. Het programmateam voert het programma samen met partners en inwoners uit. Gezamenlijk ontwikkelen, starten en evalueren zij diverse pilots, experimenten en projecten.

Vanuit Groningen worden vier aanvragen voor een Regio Deal gedaan in tranche vijf: Het Hogeland, Groningen-Noord, Oost-Groningen en Regiocentra. De verschillende regio's doen hun eigen aanvraag, maar trekken wel samen op. De opgave is in de verschillende gemeenten vergelijkbaar, en toch heeft iedere regio haar eigen specifieke kleur en aanpak. De aanvragen van Oost-Groningen, Het Hogeland en Groningen-Noord vinden de samenwerking op inhoudelijke onderwerpen als de doorbraakmethode, wijkaanpak en ondermijning. We werken samen aan methodiekontwikkeling en delen onze kennis en ervaringen met elkaar. De Regio Deal Regiocentra raakt, met haar ruimtelijke opgave in de verschillende kernen, direct aan de sociaal-maatschappelijke opgave die in de andere drie Regio Deals centraal staat. Ook daarin vinden de vier Regio Deals met elkaar de afstemming. Tot slot werken alle Groninger Regio Deals met elkaar samen op het gebied van monitoring en kennisuitwisseling.

Monitoring en lerend organiseren

De monitoring maakt onderdeel uit van het principe van lerend evalueren. Dat stelt ons in staat om leerpunten te signaleren en verander acties door te voeren. Dit maakt het mogelijk om gedurende de hele Regio Deal bij te sturen en te herijken waar dat nodig is. De Doorbraakmethode dient ook als monitoring. Bij het opstellen van de Doorbraakmethode zijn de situatieschets, het toekomstperspectief, het overzicht, de doorbraak, de onderbouwing aan de hand van de waardendriehoek en het actieplan van belang. Nadat deze is opgesteld voor een uitvoeringsplan, dient het daarmee ook als monitoringssystematiek.